

Ieromonahul Grigorie

Taina Sfintei Euharistii

**Învățătura izvorâtă din trăire
a Sfântului Ioan Gură de Aur**

Traducere din limba greacă:

Cristian Spătărelu

EDITURA ECVMENICĂ
2021

Cuprins

Prologul primei ediții	7
Prologul ediției a doua	9
I. Preînchipuiri din Vechiul Testament	
și instituirea Sfintei Euharistii	13
1. Preînchipuiri din Vechiul Testament	13
2. Paștile: trecerea de la cele vechi la cele noi	26
3. Epoca harului	43
II. Esența Tainei	59
1. „O dată pentru totdeauna” și „pururea”, caracteristicile economiei dumnezeiești	60
2. Teofania treimică	78
3. Împreună umblarea celor din cer și celor de pe pământ	93
III. Participarea la Sfânta Împărtășanie și roadele ei ...	107
1. Apropierea de Sfânta Împărtășanie	108
2. Unirea cu Hristos	120
3. Biserica ca Trup al lui Hristos	130
4. Făgăduința vieții veșnice	145
Epilog	157

I. Preînchipuiri din Vechiul Testament și instituirea Sfintei Euharistii

Iisus, luând pâine și binecuvântând, a frânt și, dând ucenicilor, a zis: Luați, mâncați, acesta este Trupul Meu, care se dă pentru voi; aceasta să faceți spre pomenirea mea.

Și luând paharul și mulțumind, le-a dat, zicând: Beți dintru acesta toți, că acesta este Sângele Meu, al Legii celei noi, care pentru mulți se varsă spre iertarea păcatelor.

Aceasta să faceți ori de câte ori veți bea, spre pomenirea Mea (Matei 26, 26-28; cf. Luca 22, 19 și I Corinteni 11, 25).

1. Preînchipuiri din Vechiul Testament

Introducere

Întreaga Taină a economiei dumnezeiești celei din veci ascunse (Efeseni 3, 9) de îngeri și oameni se rezumă într-un fapt: Teantropicul Iisus, împlinind voia dumnezeiască cea dinainte de veacuri, îl recrează întru Sfântul Duh pe omul căzut și îl readu-

ce în Rai. Dumnezeuiasca iconomie a fost înfăptuită prin luarea firii omenești și preschimbarea ei într-o creație nouă.

Această taină a comuniunii lui Dumnezeu cu oamenii a fost săvârșită *când a venit plinirea vremii* (Galateni 4, 4), adică atunci când oamenii, prin pedagogia Vechiului Testament, au dobândit condițiile pentru a o primi. Istoria sfântă ne arată exact că în fiecare perioadă a ei Dumnezeu comunică cu omul în funcție de receptivitatea lui duhovnicească.

Epoca Vechiului Testament este vremea înrobirii omului. Înrobire față de stricăciune, de moarte, de diavol. În acele vremuri au fost oferite de Dumnezeu preînchipuirile tainei izbăvirii. Dumnezeu îi vorbește omului prin legea mozaică, prin gura robilor Săi, proorocii. Vorbea „prezicând mântuirea ce va să vină”⁴. Prin întruparea Cuvântului lui Dumnezeu începe eliberarea omului din păcat și stricăciune. *Legea prin Moise s-a dat, iar harul și adevărul au venit prin Iisus Hristos*. Umbra Legii s-a risipit (Ioan 1, 17)⁵ atunci când s-a arătat lumina harului și adevărului. Iisus Hristos ia întreaga realitate și preînchipuirile Vechiului Testament, le înalță și le binecuvântează, dându-le acestora dimensiunile lor reale și adevăratul lor sens.

Taina Sfintei Euharistii a fost preînchipuită din epoca Vechiului Testament. Aceste evenimen-

⁴ Rugăciunea Anaforalei de la Liturghia Sfântului Vasile cel Mare.

⁵ A se vedea și Dogmatica glasului 2.

te sunt deja căutate de către scriitorii Noului Testament. Sunt tâlcuite și analizate de aceștia, iar apoi de Părinții Bisericii, nu doar fiindcă sunt vrednice de pomenit, ci și pentru că ele au fost prevestitoarele Adevărului, adică ale lui Hristos. Venirea lui Hristos nu înseamnă desființarea celor vechi, nici mutarea de la un eveniment nedesăvârșit la altul tot nedesăvârșit, ci mutarea de la starea veche (robie) la cea nouă (libertate). Prezența Lui *le face noi pe toate* (Apocalipsa 21, 5), iar faptul în sine al întrupării Lui constituie „singurul cu adevărat nou între cele realizate în istorie”⁶.

a. Darul lui Melchisedec

Primul eveniment istoric prin care se preînchipuie Sfânta Euharistie este darul de pâine și vin al lui Melchisedec (*Facerea* 14, 18-20).

Apostolul Pavel, în *Epistola către Evrei*, tâlcuind acest eveniment, spune că Hristos s-a arătat Arhiereu „după rânduiala lui Melchisedec”. Melchisedec este preînchipuirea Fiului lui Dumnezeu (*Evrei* 6, 20; cf. *Psalmi* 109, 4 și *Evrei* 7, 3). Pe linia acestei tâlcuiri a Apostolului merg și Părinții primelor secole. Aceștia consideră că pâinea și vinul care i-au fost aduse lui Avraam de către Melchisedec sunt o preînchipuire a pâinii și vinului euharistic: „Melchisedec, regele Salemului, preotul Preaînaltului

⁶ Sfântul Ioan Damaschinul, *Expunerea exactă a credinței ortodoxe*, 3, 1, PG 94, p. 984B.

Dumnezeu, a oferit hrana sfințită, vinul și pâinea, ca preînchipuire a Euharistiei”⁷.

Pe linia aceasta a tradiției se încadrează și Sfântul Ioan Gură de Aur, care scrie despre Melchisedec: „A înțeles prin harul profetic că preînchipuie darul viitor pentru toate neamurile, și îl cinstea pe Dumnezeu cu pâine și vin, preînchipuindu-L pe Hristos ce va să vină”⁸.

Așadar darul pâinii și vinului adus de Melchisedec n-a fost întâmplător. A fost o faptă insuflată de Sfântul Duh, care a prevestit jertfa ce se va aduce pentru lumea întreagă. Melchisedec primește sacramental harul jertfei unice a *Mielului celui înjunghiat* (Apocalipsa 13, 11). Prin luminarea Sfântului Duh a putut înțelege un eveniment care nu fusese încă realizat, și cu multe secole înainte de venirea lui Hristos Îl imită prin darul său. Sfântul Ioan Damaschinul scrie: „Melchisedec, preotul lui Dumnezeu celui Preaînalt, l-a întâmpinat pe Avraam... cu pâine și vin. Masa aceea preînchipuia această Masă sacramentală, în același fel în care și acel preot era preînchipuirea adevăratului Arhiereu, Hristos”⁹. Iar Sfântul Ioan Gură de Aur spune: „Văzând, deci, preînchipuirea, să înțelegi adevărul care este preînchipuit, și să te minunezi de puterea Sfintei Scrip-

⁷ Clement Alexandrinul, *Diverse* 4, 25, B 8, p. 261.

⁸ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentariu la Melchisedec*, 3, PG 56, p. 261.

⁹ Sfântul Ioan Damaschinul, *Expunerea exactă a credinței ortodoxe*, 4, 13, PG 94, p. 1149BC.

turi; adică de faptul că încă din vremurile vechi le-a prevestit pe cele ce urmau să se întâmple”¹⁰.

Comparând jertfele iudaice cu darul lui Melchisedec, vedem că acesta a întrecut jertfele iudaice în trei aspecte:

1. A fost adus de un preot care nu aparținea neamului leviților. „Fiindcă nici nu era ales de oameni, nici nu fusese uns cu untdelemnul special pregătit și sfințit, nici nu aparținea neamului leviților, care încă nu apăruse”¹¹.

2. Darul lui Melchisedec este adus în afara templului Ierusalimului.

3. E vorba de o jertfă nesângeroasă¹².

Însă dacă jertfele iudeilor se deosebeau de darul lui Melchisedec, cu atât mai mult se deosebeau de darul lui Hristos: „În vremea Vechiului Testament, întrucât oamenii se aflau într-o stare duhovnicească nedesăvârșită, Dumnezeu a îngăduit ca sângele animalelor, pe care idolatrii îl aduceau idolilor, să fie adus Lui, pentru a-i depărta pe oameni de idoli. Aceasta era de asemenea dovada unei bunătați negrăite. Însă acum (în vremea Noului Testament), acest sacrament s-a preschimbat în ceva mult mai înfricoșător și măreț: a înlocuit jertfa și a poruncit să

¹⁰ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentariu la Facere*, 35, 5, PG 53, p. 328.

¹¹ Eusebie al Cezareii, *Dovezi evanghelice*, 5, 3, B 27, pp. 199-200.

¹² *Ibidem*.

fie adus ca jertfă El însuși în locul animalelor necuvântătoare înjunghiate”¹³.

Jertfa iudaică „era lucrarea mâinilor omenești, pe când jertfa lui Hristos este nefăcută de mână omenească. Cea dintâi conținea sângele animalelor, cea de-a doua Sfântul Sânge al Domnului”¹⁴. La jertfa creștină, spune Sfântul Ioan Gură de Aur, „nu avem heruvimi, ci pe însuși Stăpânul heruvimilor, Care locuiește în Sfânta Sfintelor. Nici ulcioare și mană și lespezi și toiagul lui Aaron, ci Trupul și Sângele Domnului. În loc de literele Legii Îl avem pe Sfântul Duh, harul dumnezeiesc care întrece orice cuget omenesc, și daruri negărite”¹⁵.

b. Patriarhul Isaac

Persoana Patriarhului Isaac, și mai ales împrejurările nașterii lui și aducerea lui de către tatăl său, Avraam, ca jertfă lui Dumnezeu, atrag atenția multor tâlcuitori ai Sfintei Scripturi.

Isaac se naște după făgăduința lui Dumnezeu (Facerea 17, 19). Se naște dintr-o mamă stearpă și dintr-un tată în vârstă. Asta, după cum spune Apostolul Pavel, înseamnă că noi, credincioșii,

¹³ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentariu la Epistola I către Corinteni*, 24, 2, PG 61, p. 200.

¹⁴ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentariu la Epistola către Evrei*, 19, 1, PG 63, p. 139.

¹⁵ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentariu la Psalmul 133*, PG 55, p. 386.

suntem, după Isaac, fii ai făgăduinței. Fiindcă întocmai după cum mama lui Isaac a fost stearpă înainte de nașterea lui, așa și Biserica a fost stearpă înainte de venirea lui Hristos și de pogorârea Sfântului Duh (Galateni 4, 28).

În ceea ce privește aducerea lui Isaac ca jertfă (Facerea 22, 1-13), Sfântul Ioan Gură de Aur subliniază pentru început faptul că Avraam a mers vreme de trei zile împreună cu Isaac și două slujitoare, îndreptându-se spre un munte (Facerea 22, 2), care preînchipuia Golgota. Iar când a ajuns aproape de locul „jertfei celei neobișnuite și mai presus de slavă”¹⁶, a înaintat singur împreună cu Isaac.

Isaac a adus lemnele pentru jertfă, așa cum Hristos a purtat Crucea pe Golgota. Cu toate acestea, jertfa lui Isaac nu s-a întregit: „N-a înjunghiat cu mâna, dar a înjunghiat cu intenția. N-a tăiat cu sabia gâtul fiului său, nu i-a sfâșiat carnea, dar fapta lui constituie o jertfă chiar dacă nu s-a vărsat sânge. Cei inițiați în Taină înțeleg. Așadar din acest motiv jertfa aceea s-a înfăptuit fără sânge, întrucât urma să devină preînchipuirea Jertfei nesângeroase, a Sfintei Euharistii. Vezi imaginea Jertfei euharistice care este descrisă în Vechiul Testament? Așadar nu fii neîncrezător față de Taina preînchipuită”¹⁷.

¹⁶ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre cei care se smintesc...*, 13, PG 52, p. 510.

¹⁷ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Encomion la Sfântul Eustasie*, 2, PG 50, p. 601.

Intervenția lui Dumnezeu, care s-a făcut la momentul potrivit, n-a îngăduit întregirea jertfei lui Isaac. Preînchipuirea n-a ajuns la înălțimea celor preînchipuite. Căci pe Golgota Dumnezeu nu va trimite pe îngerul Său pentru a împiedica jertfa Unuia-Născut Fiului Său. Însă și pe Avraam Dumnezeu l-a putut încredința, cum a și făcut, că *pentru Mine n-ai cruțat nici pe singurul fiu al tău* (Facerea 22, 12). La fel, Apostolul Pavel mărturisește că Dumnezeu pe Însuși Fiul Său nu l-a cruțat pentru noi (Romani 8, 32).

În locul lui Isaac pune un berbec încurcat cu coarnele într-un tufiș (Facerea 22, 13). Cuvântul „tufiș” înfățișează planta iertării păcatelor și simbolizează Crucea Domnului, din care izvorăște iertarea păcatelor noastre¹⁸. Berbecul care își încurcase coarnele îl simbolizează pe Izbăvitor, care va fi spânzurat pe coarnele Crucii. „Așadar, atunci când Avraam l-a urcat pe Isaac pe deal, văzând un berbec încurcat cu coarnele într-un tufiș, l-a luat pentru a întregi jertfa, ca și când prin această preînchipuire ne-ar prevesti Patima mântuitoare”¹⁹.

Apostolul Pavel abordează o altă latură a jertfei lui Isaac și a Tainei Euharistiei, care este Taina Crucii și a Învierii. Spune că Avraam l-a adus pe Isaac pentru a fi jertfit, deși pe acela se sprijinea făgădu-

¹⁸ Utrenia de vineri, glasul 2, cântarea 9. Sfântul Grigorie Palama spune că planta de care era legat berbecul „avea taina închipuirii Crucii” (Sfântul Grigorie Palama, *Omilia 11*, PG 151, p. 131A).

¹⁹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre post*, 6, 4, PG 49, p. 320.

ința lui Dumnezeu. „Căci s-a gândit că Dumnezeu poate și din morți să-l readucă la viață (Evrei 11, 19). Așadar, de aceea putem spune că de fapt l-a luat de acolo pe fiul lui înviat”. Intervenția lui Dumnezeu a preschimbat preînchipuirea Crucii în preînchipuirea Învierii Fiului Său. De aceea Domnul spune că *Avraam, părintele vostru, a fost bucuros să vadă ziua Mea și a văzut-o și s-a bucurat* (Ioan 8, 56).

Sfântul Ioan Gură de Aur întreabă: „Cum a văzut (ziua Domnului) cel ce s-a născut cu atâția ani înainte?”. Și tot el răspunde: „Prin preînchipuire, prin umbră. Adică după cum în cazul lui Avraam în locul lui Isaac s-a adus ca jertfă un berbec, la fel și Mielul cel cuvântător, Iisus Hristos, a fost adus ca jertfă pentru lume. Fiindcă trebuia ca prin evenimente simbolice (din Vechiul Testament) să fie descris adevărul viitor. Fii cu luare-aminte, dragul meu, la cum au fost preînchipuite toate prin aceste evenimente simbolice: unul-născut era acolo Isaac, Unul-Născut este și aici Iisus Hristos. Fiu iubit și adevărat acolo, Fiu iubit și adevărat și aici. *Acesta este Fiul Meu cel iubit întru Care am binevoit* (Matei 3, 17). De către tatăl lui a fost condus cel dintâi pentru a se jertfi, de către Tatăl Lui a fost adus ca jertfă și Iisus Hristos, după cum spune Apostolul Pavel: *Pe Însuși Fiul Său nu l-a cruțat, ci l-a dat morții pentru noi toți* (Romani 8, 32)”²⁰.

²⁰ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentariul la Facere*, 47, 3, PG 54, p. 432.